

**Nemzetközi Kapcsolatok
Multidiszciplináris
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Lukács József

Integrációs kísérlet Délkelet-Ázsiában

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Rostoványi Zsolt D.Sc.
egyetemi tanár

Budapest, 2010

Nemzetközi Tanulmányok Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Lukács József

Integrációs kísérlet Délkelet-Ázsiában

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Rostoványi Zsolt D.Sc.
egyetemi tanár

© Lukács József

Tartalomjegyzék

1. Témaválasztás indoklása	4
2. Módszertan és kutatási hipotézisek	5
2. 1. A kutatás módszertana	5
2.2. Az értekezés főbb felvetései és hipotézisei.	7
3. A kutatás eredményei	9
Állítás I	9
Állítás II	9
Állítás III	11
Állítás IV	11
Állítás V	12
Állítás VI	13
3.1 Konklúzió	15
4. Főbb hivatkozások	17
5. A témával kapcsolatos publikációk	21

1. Témaválasztás indoklása

Jelenleg a regionális alapokon szerveződő, multinacionális integrációs szervezetek felértékelődésének vagyunk tanúi az egész világon. Ennek legkézenfekvőbb bizonyítéka saját környezetünkben, az Európai Unióban is kézzelfogható. Az EU eddig elért eredményei – melyet minden nehézség ellenére igenis nevezhetünk sikertörténetnek – ösztönzőleg hatnak a világ többi részén létező, vagy még csak formálódó integrációs csoportosulásokra. Az Észak-Amerikában már működő NAFTA, a Dél-Amerikában régóta formálódó és az utóbbi időben újra erőre kapó MERCOSUR illetve UNASUR, az indiai szubkontinens körzetében közelmúltban újjáélesztett SAARC, illetve az Arab Öböl térségében egyre komolyabb ambíciókat mutató Gulf Cooperation Council (GCC) csak néhány a jelenkor látványos példája közül. A globalizáció korában a gazdaság és kereskedelem számára a nemzeti határok már egyre kevésbé jelenthetnek akadályokat. Ezzel egyidejűleg szükségessé vált, hogy az államok azon csoportjai, melyek valamilyen módon közös értékekkel, célokkal vagy lehetőségekkel bírnak, kooperációs, korszerűbb nevén integrációs testületet hozzanak létre.

Délkelet-Ázsia sem képez kivételt az általános tendencia alól. A régióban számos elvetélt szövetségalapítási kísérletet követően, már 1967-ben megalakult az Association of South East Asian Nations, közismertebb nevén az ASEAN. Az eddigi eredményeik alapján már határozottan állítható, hogy az ASEAN lesz az a szervezet, amely kiindulópontját és egyúttal bázisát fogja képezni a jövőben egy kelet/délkelet-ázsiai integrációnak. Mire alapozható ez az állítás? A délkelet-ázsiai régió ugyanis az elmúlt harminc évben a világ legdinamikusabban fejlődő régiójává lépett elő, és ez a folyamat a mai napig tart. Az ASEAN szervezetét illetően, a szövetség további mélyítése csakúgy, mint bővítése is rövid vagy középtávon elengedhetetlen és megkerülhetetlen. Még 1997 végén, amikor javában tombolt az ázsiai pénzügyi válság, a szervezet hivatalosan is egy új formációt hozott létre, az ASEAN+3 modellt. A délkelet-ázsiai államoknak be kellett látniuk, hogy a régió nagyhatalmai nélkül nem tudnak ütőképes integrációt alkotni! Ma már nem az a kérdés, hogy a Kínai Népköztársaságot (KNK) bevonják-e a folyamatba, sokkal inkább az, hogy milyen mélységig, és milyen modalitások között engedjék be a szervezetbe. Tekintettel a délkelet-ázsiai régió sajátos történelmi és kulturális hagyományaira, az ASEAN integrációs folyamata alapvetően más alapokon megy végbe, mint az európai integráció, azonban bizonyos párhuzamok mégis észlelhetőek. Ezek felkutatása és párhuzamba állítása különleges kihívás. Komoly kérdés egyúttal az is, hogy az ezredforduló idején látványosan felgyorsult délkelet-ázsiai integrálódási

folyamatra milyen hatást gyakorolt az EU sikere? Tapasztalható-e egyfajta „féltekenységi faktor”, amely itt pozitív származékként ugyancsak ösztönzőleg hat erre az amúgy is nagyon rugalmas, tanulékony és a kihívásokkal szemben jó alkalmazkodó készséget tanúsító régióra?

A témához szorosan kapcsolódó másik felvetett dilemma az ASEAN integráció területi határai. Vajon elérte-e már a szervezet a természetes határait, vagy még további bővülésre lehet számítani? Amennyiben igen, akkor ki vagy kik lehetnek az új tagok? Egyáltalán szükséges-e az ASEAN+3 formula megtartása és együttes továbbfejlesztése, vagy – mint az még sokan állítják – az „eredeti tíz” tagállam, jól meg tudna lenni a „+3”-nak nevezett csoport, tehát Japán, Kína és Dél-Korea nélkül. Megítélésem szerint ez hosszabb távon nem kivitelezhető. A szervezet bizonyos bővítése ugyan nem zárható ki (különösen nem Hong-Kong, Tajvan esetében), de a „+3” nélküli integrációs kísérlet eleve kudarcra van ítélve. Miért? Stratégiaileg egymásra vannak utalva, politikailag és gazdaságilag egyaránt. Kína „kiesése” a távol-keleti/csendes-óceáni régióból csak átmeneti, és történeti léptékben véve rövid ideig tartó kisiklás volt. Bármilyen is Kína alapvető befolyásával számolniuk kell a tagállamoknak. Kína nélkül a jövőben egyetlen állam sem tud majd érdemben érvényesülni a délkelet-ázsiai régióban. Kína megkerülése kontra-produktív, egy „ellen-szövetség” létrehozása pedig kaotikus állapotokat eredményezne. Nincs más kiút, ha már megkerülni nem lehet, együtt kell működni vele.

2. Módszertan és kutatási hipotézisek

2. 1. A kutatás módszertana

Kutatásom alapját képezték az ASEAN+3 szövetség tagállamainak összessége, ugyanis az egyes államok szövetségépítési motivációira, stratégiáira, eredményességére vonatkozóan kívántam következtetéseket levonni. Ebből adódóan a megfigyelési egységek az egyes tagállamok, egész pontosan azok nemzetközi kapcsolatokért felelős hivatalai és személyiségei. A témával foglalkozó konferenciákon és előadásokon való részvételek során lehetőségem nyílt a szakértőkkel informális megbeszéléseket folytatni, valamint személyes egyeztetések után számos szakirányú konzultációt folytattam. Burma és Laosz kivételével, minden érintett állam képviselőjével alkalmam nyílt a kutatott témakörrel személyes konzultációt folytatni.

Az európai illetve más külső kutatók gyakran esnek bele abba a hibába, hogy „nyugati gondolkodásmóddal”, és ehhez társuló racionalitással próbálják meg kielemezni és megérteni a kelet-ázsiai események mögötti logikát és összefüggést. Emiatt eredményeik vagy azok egy része gyakorta inkonzisztens. Ezért felhasználva azt a több mint fél évtizedet, melyet Ázsiában és Távol-Keleten töltöttem, megpróbáltam a helyi szokások figyelembevételével és multidiszciplináris megközelítést alkalmazva analizálni a történéseket. A kutatáshoz szükséges elméleti alapot biztosító, a nemzetközi kapcsolatok történetével, a nemzetközi politikaelmélettel, az integrációtörténettel, a vonatkozó nemzetközi joggal, valamint a nemzeti érdekérvényesítéssel illetve az integráció témáival foglalkozó magyar és külföldi szakirodalmat kiterjedt könyvtári kutatómunka, valamint szakirányú szemináriumok során dolgoztam fel. A tárgyalt témakör legismertebb kutatóinak és szakértőinek (Amitav Acharija - American University Washington, Philomena Murray - University of Melbourne, Jean Monnet Chair, William T. Tow - Australian National University, Toshiro Tanaka - Keio University Tokyo, Nam-Kook Kim – Seoul National University, Peter Katzenstein - Cornell University) műveit és releváns publikációt beszereztem, illetve az említett kutatók aktuális közléseit folyamatosan feldolgoztam. Ezeken túl külön kutattam az integráció elmélyüléséről alkotott konkrét kérdéseket, amelyben az EU és ASEAN közötti párhuzamok és ellentétek ügyében kértem ki a szakdiplomaták és akadémikusok véleményét.

A kutatási cél elérése érdekében a tagállamokat három csoportra osztottam: „régiből vagy eredeti 6”, (az alapító öt: Indonézia, Fülöp-szigetek, Malajzia, Szingapúr, Thaiföld, valamint még Brunei) az „új vagy szegényebb 4” (az 1995-99 között csatlakozott államok: Kambodzsa, Laosz, Vietnám és Burma, másik rövidítéssel a CLMV-államok) és végül a három nagy, a „+3” (tehát Japán, Kína és Dél-Korea.) Ezek kormányainak ASEAN-nal szembeni elvárásait, érdekérvényesítési stratégiáit kívánom vizsgálni és sikerességük szempontjából összehasonlítani, majd ezek alapján következtetéseket levonni. Ezeken túl külön kutattam az integráció elmélyüléséről alkotott konkrét kérdéseket, amelyben az EU és ASEAN közötti párhuzamok és ellentétek ügyében kértem ki a szakdiplomaták és akadémikusok véleményét.

Fenti módszereket alkalmazásán keresztül kutattam az ASEAN illetve ASEAN+3 integrációs törekvését, szintén újszerű eredmények megszerzésére is törekedtem. A tanulmány megírásához vezető kutatómunka az alábbi fő szegmensekre volt osztható:

- A témával foglalkozó elméleti és gyakorlati munkák, valamint folyamatban lévő kutatások megismerése, azokba való bekapcsolódás;

- Az ASEAN-ban (ill. ASEAN+3-ban) történő nemzeti érdekérvényesítéssel, és ezzel párhuzamosan végbemenő integrációs törekvésekkel kapcsolatos események megismerése, feltárása;
- Az elméleti ismeretek és a személyes és helyszíni tapasztalatok, a készített interjúk alapján a tézisek igazolása vagy elvetése, különös tekintettel a Magyarország számára is releváns tanulságok meghatározása.
- Az egyes nemzeti érdekérvényesítési stratégiák különbségeit meghatározó kulturális körülmények feltárása elemzése.
- A viszonylag csekély mértékű közös kulturális és történelmi múlt hiányának vizsgálata, azt miképpen próbálja meg az ASEAN leküzdeni, sőt „behozni”, történnek-e kísérletek a tagállamokon belül arra, hogy megismertessék a többiek kultúráját.

Kutatásom alapját a következő tudományterületek képezték:

- Diplomáciatörténet, nemzetközi politikaelmélet.

Ezen belül vizsgáltam az integráció és nemzeti érdek fogalmát, valamint fontosabb diplomáciai eseményeket, amelyekből következtetni lehet az egyes országok érdekérvényesítési módszereire.

- Nemzetközi Közgazdaságtan, Nemzetközi Pénzügyek és Kereskedelem.

Nemzeti érdek és az ASEAN közös alapjába befizetendő összegek kapcsolata. A fejletlen tagállamok (CLMV-országok) gazdasági felzárkózásának esélyei a fejlettebb tagállamok tapasztalatai alapján.

- Nemzetközi jog, közös előírások „jogharmonizáció” alakulása.

Az ASEAN intézményekben alkalmazott döntéshozatali eljárások, valamint a lobbizás szabályozása a szervezetben

- Szociológiai, kulturális tényezők.

Az egyes nemzeti érdekérvényesítési stratégiák különbségeit meghatározó kulturális körülmények, valamint a résztvevő nemzetek együttműködési hajlandósága, kompromisszumkészsége

2.2. Az értekezés főbb felvetései és hipotézisei.

- Szándékukban áll-e a régió országainak egy integráció építése? Amennyiben igen, mi készítette őket erre? Mennyire eltérő a résztvevő nemzetek szándéka, azaz kik azok, akik csak egy laza gazdasági szövetségben gondolkodnak, és kik azok, akik viszont valódi, politikai unió szintjéig akarják fejleszteni az ASEAN szervezetét? A gyengébb

tagállamok el fogják-e viselni az erősebb tagállamok hegemón, domináns attitűdjét? feltételezhető, hogy a siker érdekében a délkelet-ázsiai államok feltehetően képesek/kénytelenek lesznek feladni nemzeti szuverenitásuk egy részét az ASEAN+3 integráció működőképességének garantálása céljából.

- Helytálló-e a gyakorlatban is az a tétel, hogy egy integrációs szervezetben a gazdaságilag és politikailag erősebb /azaz domináns/ tagállamok eredményesebben érvényesítik-e érdekeiket, mint a kevesebb hatalommal bírók? Ez milyen kihatással lesz az ASEAN+3 fejlődésére? Feltehetően minél nagyobb egy tagállam gazdasági-politikai ereje, annál eredményesebben valósíthatja meg saját elképzeléseit a szövetség döntéshozatala során. Ez döntően befolyásolja az integráció irányát és tevékenységét. Ez időnként belső konfliktusokat okoz, ám ezek - remélhetőleg - a „kezelhető” szinten belül maradnak, mivel a „követő” tagállamok számára még így is több előnyt nyújt az integráció. Az eddigi tapasztalatok alapján, az integrációs szervezetekben a gazdaságilag és politikailag erősebb /azaz domináns/ tagállamok eredményesebben érvényesítik érdekeiket, mint a „gyengébbek” és kevesebb hatalommal bírók. Jelenti ez automatikusan a szervezet szétesését is? Nem szükségszerűen. Bár ez a folyamat időnként belső konfliktusokat okoz, ám ezek a kezelhető szinten belül maradnak, mivel a követő tagállamok számára még így is több előnyt nyújt az integráció.
- A nagyhatalmak hosszú távon nem „képesek” eltérni, hogy kisebb államok csoportosulása miatt csökkenjen saját befolyásuk és érdekérvényesítő képességük. Amennyiben viszont a szövetség rendelkezik egy nagyhatalom tagállammal, akkor az képes megakadályozni a külső demoralizáló törekvéseket, egyúttal saját ereje és stabilitása biztosságot, sőt befolyást kölcsönöz a szövetség többi tagjának. Vagyis egy „szuperhatalom” jelenléte szükséges, az stabilizáló hatást fejt ki az integráció egészére. Nagyhatalmi háttértámogatás nélkül feltehetően nem lesz életképes egy nemzetek közötti integráció. Érdekes kuriózum viszont éppen az Európai Unió. Bár önálló szuperhatalom nem tagja az Uniónak, ám a német-francia-brit-olasz négyszög mindenképp felér egy szuperhatalmi státusszal.

3. A kutatás eredményei.

1. Az ASEAN+3 szövetség mélyítése és egy jövőbeni integráció létrehozása valamint annak működőképessége érdekében a délkelet-ázsiai államok képesek lesznek feladni nemzeti szuverenitásuk egy részét.

Meglátásom szerint egy ilyen nagyvágú terv megvalósításához az ASEAN+3 keretei valóban alkalmasak – még ha ez számottevő időbe és erőfeszítésbe is fog még kerülni. Egyúttal állítható, hogy az „önálló”, azaz „+3” nélküli ASEAN organizáció nem lenne képes egy ilyen terv megvalósítására. Azonban egy valódi közösség megvalósítása már ennél sokkal nagyobb áldozatokkal is jár. Itt már a gazdasági önállóság részleges „elvesztésén” túl fel kell adni a politikai és társadalmi szuverenitás egyes elemeit is. Európa képes volt erre. Képes lesz erre Délkelet-Ázsia és az ASEAN tömörülés is?

Az ASEAN további bővítése perspektivikusan nem zárható ki, természetesen főképp az etnikailag és kulturálisan rokon vonásokat mutató államok irányában (pl. Mongólia, vagy Hongkong, Tajvan és Észak-Korea), ám a „+3” nélküli integrációs kísérlet hosszabb távon kudarcra van ítélve. Kína „kiesése” (ez alatt az 1949-1978 közötti korszakot értem) a távolkeleti/csendes-óceáni régióból csak átmeneti, és történeti léptékben véve rövid ideig tartó kisiklás volt. Bármilyen történjen is, Kína alapvető befolyásával számolniuk kell a tagállamoknak. Az óriást megkerülni nem lehet (pedig a szövetség egyik eredeti célja 1967-ben még éppen ez volt), tehát akkor ajánlatosabb együttműködni. Az ASEAN+3 fejlődést elemezve joggal feltételezhetjük, hogy ennek a mechanizmusnak az integráló szerepe tovább erősödik, és a jövőben komoly versenytársa lesz az EU-nak és a NAFTA-nak is. Kijelenthető, hogy az EU után ma ez a világ második legjobban működő integrációja. Ez még akkor is igaz, ha ez első és a második között óriási szakadék tátong.

2. Egy integrációs szervezetben a gazdaságilag és politikailag erősebb (azaz domináns) tagállamok eredményesebben érvényesítik érdekeiket, mint a kevesebb hatalommal bírók. Ez időnként belső konfliktusokat okoz, ám ezek a kezelhető szinten belül maradnak, mivel a követő tagállamok számára még így is több előnyt nyújt az integráció. A tapasztalatok alapján megfigyelhető, hogy éppen az „erős” tagállamok képesek a legnagyobb kompromisszumokra. Az ASEAN+3 működése

is bizonyítja ezt a tételt, mivel így már nemcsak az EU esetében figyelhetjük meg ezt a tendenciát.

Azt már korábban is el kellett ismerni, hogy az integráció előnyeiből nem egyformán részesülnek a tagállamok. Az integráció egyik alaphipotézise természetesen abból indul ki, hogy minden ország nyer valamit a csatlakozással, de egyértelmű, hogy különböző mértékű hasznok és terhek érik a tagállamokat. Tehát egy komoly integrációban elkerülhetetlen a beavatkozás és az újraelosztás, másképp egyszerűen nem is lehetséges integrációt definiálni. Tehát igenis szükséges egy felsőbb szintű, azaz a választott szupranacionális testület által végrehajtott intervenció. Márpedig a meglévő integrációs tapasztalatok arra utalnak, hogy az „erősebb” tagállamok igenis jobban tudják érvényesíteni érdekeiket. Ám ez mégsem jelenti az integráció felbomlását, sőt ellenkezőleg. A domináns hatalomnak nem érdeke, hogy szétessen a szövetség. Az végül is az ő érdekeit szolgálja globális szinten is. És éppen az „erős” tagállamoknak van a legnagyobb lehetőségük tárgyalási rugalmasságot tanúsítani, nekik nemzeti szinten kisebb veszteséget okoz „engedni”.

Az ASEAN illetve ASEAN+3 esetében is döntő kérdés Kína „szereplése”. Eddig úgy tűnik, Kína valóban rugalmas, legalábbis ezt mutatja az ASEAN-nal megkötött szabadkereskedelmi egyezsége, melynek során vitathatatlanul ő engedett többet. Amíg a gazdasága felszálló ágban van, megengedhet magának ilyesmit. Joggal feltételezhetjük, hogy Peking az 1978-ban megkezdett fokozatos reformok útján halad előre. Ez biztató. De meddig bírja ezt gazdaságilag? Ez már nagyon kritikus problémakör. Kína gazdasága 1978-óta folyamatosan és igen nagy léptékben növekszik. Ezen még a mostani (2008-ban kitört) globális pénzügyi krízis sem változtatott. Úgy tűnik, állandósult a fellendülés időszaka. Ám tudjuk, hogy nem lehet az! Előbb vagy utóbb - remélhetőleg utóbb – a gazdaság törvényeinek engedelmessé be fog következni egy belső recesszió a kínai gazdaságban is. Hogyan lesz képes egy ilyet kezelni Peking? Erre ma még nem tudhatjuk a választ. Ha Kína sikeresen túlél egy belső gazdasági válságot, mindenféleképp szuperhatalommá válik. Az államok életképességének egyik legfontosabb mérője éppen az, hogy milyen erős a válságkezelő képességük. Ez az USA felemelkedésének egyik oka, csakúgy, mint a Szovjetunió bukásának is.

Érezhető, hogy hatalmas kérdések merülnek fel a régió jövőjét illetően. Mégis egy dolgot állíthatunk biztosan: az ASEAN+3 mára az EU utáni második legsikeresebb integráció. Különösen az, ha figyelembe vesszük, hogy itt - Mianmartól Japánig, Kambodzsától Szingapúrig – mennyire különböző történelemmel, és eltérő értékekkel vannak jelen az államok. Mégis tagjaivá váltak egy szövetségnek. Pedig ellentétben Európával, itt az USA

már a kezdetektől fékezte a tömbösödés bármilyen formáját, mivel abban csak saját befolyásának csökkenését látta. Ezt a nézetét a mai napig nem adta fel, ezért próbálkozik az APEC szerepének növelésével. Kérdés, hogy Washingtonban mikor látják be, hogy ez nem fog működni? A számos eredmény ellenére, itt nem lehet futurológiai jóslásokba bocsátkozni, így még azt sem állíthatjuk biztosan, hogy lesz egy „EU-szintű” vagy azt megközelítő integráció a régióban. De azt biztosan, hogyha mégis lesz ilyen vagy azt megközelítő regionális integráció, az mindenképp az ASEAN+3 alapjain fog felépülni.

3. Komoly és tartós integrációs szervezet fennmaradásához és stabil működőképességének biztosításához szükséges, hogy a szövetségnek legalább egy nagyhatalom/szuperhatalom is tagja legyen.

Amennyiben a szövetség rendelkezik egy nagyhatalom tagállammal, akkor az képes megakadályozni mind a belső és külső eredetű demoralizáló törekvéseket, egyúttal saját ereje és stabilitása biztosságot sőt befolyást kölcsönöz a szövetség többi tagjának. Vagyis stabilizáló hatást fejt ki az Integráció egészére. Az ASEAN eddigi eredményei minden probléma ellenére látványosak és kézzel foghatóak. Megállapítható, hogy ez egy regionális integráció jeleit magában hordozó nemzetközi együttműködési mechanizmus, amely sikerrel küszöböli ki a közöttük lévő vitákat és nézeteltéréseket. A szövetség túlélte saját válságait, mivel képes volt a megfelelő időben a megfelelő válaszokat adni. A megfelelő időben (az ázsiai válság idején) létrehozták az ASEAN+3 struktúrát, és így nagyhatalmi „háttérbiztosítást” szereztek. Ezzel biztosították életképességüket. Természetesen ebben az érintett regionális nagyhatalmak is érdekeltek voltak. Egy különösen érdekes elméleti kérdést is megválaszol Kína „belépése”: életképes lehet-e egy integrációs szervezet nagyhatalom nélkül? A kérdés a mai napig vitatott, ám egyre inkább úgy tűnik, hogy az integráció életképességéhez hosszabb távon szükséges egy nagyhatalom („szuperhatalom”). Európa esetében valamivel vitathatóbb a nagyhatalmi részvétel meghatározása, de teljesen világos, hogy a közös német-francia részvétel együtt mindenképp felér egy nagyhatalmi státusszal – egyesek szerint akár még külön-külön is.

4. A kelet-ázsiai államok szövetségére épülő ASEAN+3 integráció egy olyan „pán-ázsiai” szervezetet hoz létre, amely így már képes lesz az egyenrangú rivalizálásra nemcsak az Egyesült Államokkal, de az eddigi euró-atlanti dominanciájú világ főbb gazdasági és politikai központjaival.

Európa világban betöltött szerepének relatív csökkenése már évtizedekkel ezelőtt elkezdődött, a világ fejlődésének központja az euró-atlanti régióból a csendes-óceáni régióba tevődött át. Bár a látványosan sikeres és világszinten is első integrációs kezdeményezés, az Európai Unió létrehozása ezt a folyamatot valamelyest lelassította, azonban sem visszafordítani, sem megállítani nem tudta. Ugyanakkor a világ vezető hatalmát, az Egyesült Államokat eddig ez még nem viselte meg különösebben: miközben a keleti partjának relatív jelentősége csökkent, a nyugati part relevanciája számottevően növekedett – és ez a folyamat még jelenleg is tart. Egy sikeres kelet-ázsiai szövetség létrejötte – amely kétségkívül az ASEAN+3 bázisán fog megépülni – még tovább erősíti a fejlődés ilyen irányú jellegét. A világ fejlődési és gazdasági centruma a „Pacifikum” térségébe mozdult el. Alig néhány évtizeddel ezelőtt még az összes mértékadó nemzetközi szervezetben az európai és észak-amerikai érdek diktált. Hozzá kell szoknunk, hogy ez egyre kevésbé lesz így. Európa és Észak-Amerika túlreprezentáltsága a nemzetközi intézményekben egyre kevésbé tartható. Más régiók, különösen Kelet-Ázsia is megköveteli az őket „megillető” helyet – és ahogy erősödnek, ennek megfelelően jogos igényeik is növekedni fognak, feltehetően főképp Európa rovására. Kína erősödése következtében ma már a legtöbb jelentősebb világpolitikai kérdésben Washington egyeztetni kényszerül Pekinggel. Európa gyakran már csak a kettejük között létrejött megállapodásról értesül. Amennyiben Európa továbbra is aktív formálójá akar maradni a világpolitikának, úgy támogatnia kell azon törekvéseket, amelyek a multilateralizmust valamint a nemzetközi szabályozások és mechanizmusok erősítését szolgálják.

5. A kelet-ázsiai államok közötti különbségek olyan hatalmasak, hogy európai értelemben vett kohézió megvalósítására a belátható jövőben nincs reális esély. Viszont ez mégsem jelenti azt, hogy áthághatatlan akadály állna a sajátos regionális integráció útjába. Az integráció bevezető szakaszában létre kell hozni azokat a fejlesztési intézményeket, amelyek kezelik a makrogazdasági különbségeket, és legfőképpen egyfajta közösségvállalási programtervet, konkrét szolidaritási célokat kell meghatározni.

Az Európai kontinens és az EU modellértékével már több esetben is foglalkoztam. Azonban bizonyos esetekben az európai példa még a készség megléte esetén is nehezen vehető alapul. Kelet-Ázsiához viszonyítva Európa egy homogén egység. Hogyan lehetséges akkor egy ilyen diverzifikáció mellett integrációs fejlődésben gondolkodni? Végül és éppen az európai példa mutatja, hogy számos kisebb szubregionális vagy feladat specifikus kezdeményezés komoly

sikereket érhet el. (Phare program, V4-ek közös csoportja, EBRD stb.) Ilyen kezdeményezésekre bőven van lehetőség Kelet-Ázsiában is, és a jelek szerint ebbe az irányba is mozdul el a régió. (Ázsiai Fejlesztési Bank tőkeemelés, specifikus programok finanszírozása.) Hiszen az Unión belül is vannak viszonylag kevésbé harmonizált területek, mint például az adóztatási mértékek és szabályok, vagy akár a nemzeti költségvetési politika. Mégis működik az integráció. Kelet-Ázsiában is el kell dönteni, mely területeket kívánunk közösségi politika részévé tenni, és mely területek maradnak nemzeti hatáskör alatt. Ezzel a lépéssel még adósak az ASEAN+3 államai. Nem lesz könnyű a döntés. Azonban a kooperáció és szolidaritás szükséges egy integrációban. Igaz, a tapasztalat is azt mutatja, hogy a közös normatívák és közös értékek nem feltétlenül annak függvényei, hogy intézményi keretek közé foglalják-e őket. Ám egy multinacionális integrációban szükséges a közösen vállalt célok intézményesített meghatározása, és a konkrét célok („küldetés”) definiálása. Az egyenlőtlenségek megléte nem mentség ilyesmi teljesítése alól, éppen ellenkezőleg, még inkább szükségessé teszi azt. Akár az EU példájából tanulva, akár attól függetlenül, de Kelet-Ázsiának komoly belső kezdeményezőkézségre lesz szüksége, hogy ezen a téren előbbre lépjen.

6. A délkelet-ázsiai és kelet-ázsiai szövetség evolúciója, valamint az a mögött álló viharos gyorsaságú regionális fejlődés bizonyíthatóan a nyugati impulzusok hatására következett be. A régió államai túlzás nélkül fantasztikus teljesítményt produkáltak, melynek alapját saját fegyelmezett és szorgalmas társadalmuk valamint adaptivitásra készsége tradícióik képezték. Azonban mindez önmagában még kevés lett volna. Ilyen fejlődés csakis úgy volt lehetséges, hogy beengedték és átvették a nyugatiak által elérhetővé tett legfejlettebb technológiát. Ez a megállapítás már nemcsak a gazdaságra igaz, de társadalomtudományi aspektusból is helytálló.

A fenti tételt nyilvánvalóan erősen tagadnák az érintett kelet-ázsiai államok polgárai – legalábbis a többségük egészen biztosan – azonban akadémiai szemszögből ez bizonyítható. Ennek érdekében a Kelet-Ázsiát ért – vitathatatlanul nagyon erős – nyugati hatásokat ketté kell választani. Egyrészt léteznek a közelmúlt, tehát az elmúlt néhány évtized hatásai, melyek során a kelet-ázsiai államok önként, saját akaratukból rengeteg tapasztalatot, tudást, metodikát és nem utolsósorban technológiát vettek át a világ nyugati szférájából (Mindezt az ázsiaiak európai „soft power”-ként jellemzik). Másrészt létezik a több évszázados gyarmati múlt,

melynek során a kelet-ázsiai társadalmak nagyon erős nyugati hatásnak voltak kitéve, és alapvetően ez határozta meg társadalmuk fejlődési menetét. Vezetőik nyugati iskolákba jártak, nyugati értékrendhez kezdtek közeledni, jogrendszerük is a nyugati normák alapján íródott.

Mindezek alapján azonnal adódik a kritikus kérdés: vajon teljesen önmaguktól, mindenféle külső nyugati behatás nélkül bekövetkezhetett volna-e a kelet-ázsiai régió ilyen mértékű gyors felkapaszkodása a világ élvonalába? Megtörtént volna-e ez a valóban bámulatos modernizáció, melyet több akadémikus is „második ipari forradalomként” jellemez? A válasszal nem akarok megsérteni senkit, (főképp nem az érintett kelet-ázsiai államok polgárait) ám a felelet mégis egyértelmű nem. A kelet-ázsiai közösség államainak felemelkedését éppen a beáramló nyugati befektetések alapozták meg. Az ASEAN+3 tagországok mindegyike a nyugati iparosítás tapasztalatait vette át, és nyugati technológiára alapozva hozták létre a fejlődés bázisát. És még ezen túlmenően is átvettek jelentős dolgokat a Nyugattól. (Még ha nem is teljesen önként, és főképp nem egyforma mélységben.) A társadalmi folyamatok is elkezdtek „nyugatiasodni”. Demokratikus intézményrendszer elemeit kezdték beültetni saját társadalmi felépítményükbe. Szabad és titkos választások, emberi jogok, nők egyenjogúsága, nyilvános társadalmi önkritika, folyamatos társadalmi fejlődés igénye mutatkozik Kelet-Ázsiában, szemben a korábbi, ázsiai kultúrákra jellemző rigorózan merev ellentmondást nem tűrő társadalmi rendszerekkel, valamint számos más hasonló nyugati értékek részegységei kezdtek el terjedni a kelet-ázsiai államokban. Arról, hogy pontosan milyen mértékű és jelentőségű volt ez a nyugati behatás, már megoszlanak a vélemények. Az ázsiai tudósok főképp azt emelik ki, hogy a kelet-ázsiai társadalmak már az európaiak érkezése előtt is fejlett volt, így szerintük a gyarmatosítás megszakította az sajátos és ősi szerves fejlődési folyamatukat – tehát több kárt okozott, mint hasznot. Hogy valóban így volt-e most nehezen lehet megállapítani. Ami viszont biztos, hogy a huszadik század második felében megkezdődött gyors kelet-ázsiai fejlődés a Nyugat eredményeire alapozódott. Sőt az élen járó Japán esetében mindez egy már évszázaddal korábban elkezdődött.

3.1. Konklúzió

A délkelet-ázsiai integrációs folyamat elemzésekor elkerülhetetlen némi párhuzam megvonása az Európai Unióval, és ekkor különösen szembetűnővé válnak az ASEAN és továbbfejlesztett szervezete az ASEAN+3 előtt tornyosuló kihívások. A délkelet-ázsiai ASEAN illetve egész Kelet-Ázsiára bővített változata az ASEAN+3 még távol áll attól, hogy integrációjuk szintje elérje az Európai Unióét, ám ez ilyen értelemben nem is lehet céljuk. Ők egy sajátos, ázsiai típusú integrációban gondolkodnak. Amíg az Európai Unió egyik központi törekvése a maximális kohézió, és perspektivikusan elveti a „többsebességes” Európa gondolatát, Kelet-Ázsiában ez ellenkezőképpen alakul. A szervezet tagállamai közötti gazdasági, kulturális és politikai különbségek oly hatalmasak, hogy eleve „többsebességes”, illetve több-szintes integrációs testületet terveznek. Az ázsiai és távol-keleti civilizációk és nemzetek történelmi sajátossága, hogy nagyon magas fokú az alkalmazkodási képességük. Napjaink kérdése, vajon megérett-e az idő arra, hogy a távol-keleti régió államai ismét egy hasonló – ezúttal integrációs célzatú - adaptációs folyamatba kezdjenek. Az EU sikere nyilvánvalóan hozzájárult a globálisan tapasztalható integrációs trendhez, azonban nyilvánvaló, hogy ettől függetlenül a globalizációs trendek is felerősítik a regionalizációs törekvéseket. A kelet-ázsiai térség politikáját, különösen a gazdaságpolitikáját alakító személyek között igen sok Európában tanult értelmiségi szakember található. A több éves, gyakran évtizedes nyugati/európai tapasztalatokkal rendelkező befolyásos emberek többnyire megtartják korábban kiépített kapcsolatrendszerüket, figyelemmel kísérik az Európai Unió fejlődését, és továbbra is fogékonyak, „receptívek” maradnak a kedvező tapasztalatok tanulmányozására és átvételére.

Más okok miatt is jó esélyük van a sikerre. Az ASEAN+3 olyan országokat tömörít, amelyek legfőbb politikai gazdasági és biztonsági érdekei egybeesnek. Ez egy természetes szövetség, amely sokkal inkább érdekazonosságon, semmint ideológián alapul. Az ASEAN-10 ugyanakkor önmagában nem képes versenyre kelni a világ gazdasági és politikai erőközpontjaival. Az ASEAN+3 képes erre, sőt jövőjük még hatalmas lehetőségeket és kapacitásokat rejt magában. A tagállamok gazdasági fejlődését felgyorsítja, egyúttal növeli szerepüket a nemzetközi politika porondján. Ez olyan közös érdek, ami továbblépésre inspirálja a délkelet-ázsiai kormányokat.

Van-e realitása Ausztrália, Új-Zéland és India „teljes jogú” csatlakozásának? Aligha. Ezek az államok minden szempontból más érdekszférába tartoznak, ráadásul kulturálisan és etnikailag is lényegesen eltérnek az ASEAN államok lakosságától. Japán és néhány tagállam ugyan látványosan „lobbizzik” India befogadásán, azonban szándékuk tisztasága erősen kérdéses. Nyilvánvalóan mindössze arról van szó, hogy Kínával szemben akarnak ellensúlyt képezni. Aligha érdeke bárkinek is, hogy Kína és India egyazon gazdasági integráció tagja legyen. Hiszen hosszabb távon éppen az jelent politikai-gazdasági biztonságot, ha ezek a gigantikus, milliárdos lélekszámú nemzetgazdaságok megőrzik saját integritásukat. Így amennyiben az egyik recesszióba kerül, a másik részben kivédheti annak globális hatását.

Az ASEAN, illetve az ASEAN+3 legfőbb érdeme talán éppen az, hogy képes volt megcsillantani egy egyenértékű integrálódás lehetőségét. Ugyanis korábban sem az integrációval, vagyis Kelet-Ázsia egyesítési szándékával volt a fő gond, hanem azzal, ahogyan azt elképzelték. A domináns kelet-ázsiai államok mindegyike dédelgetett valamiféle „egyesített Kelet-Ázsia” elképzeltést. Ám ezt mindegyikük a saját vezetése és dominanciája alatt gondolta megvalósítani – régió történelmi hagyományainak megfelelően. Az ASEAN+3 sikerének záloga éppen az, hogy új szemléletet honosított meg a térségben, és képessé vált egy olyan szervezet megalkotására, ahol a mérettől és fejlettségtől függetlenül egyenrangúként kezelik egymást a felek. Ez az Unió egyik legfőbb üzenete.

Kétségtelen, hogy a kelet-ázsiai államok kormányainak és vezetőinek a felkészültsége egy integrációra még igencsak mérsékelt. Azonban megvan a készségük és szándékuk arra, hogy alkalmazkodjanak a globalizáció kihívásaihoz, ráadásul a világ élvonalában akarnak lenni. Az úgynevezett fejlett nyugati országok és a hozzájuk köthető kultúrkör több évszázadig tartó - szinte kizárólagos - dominanciája megszűnőben van. Európa ezúttal nem szándékozik rájuk erőltetni semmilyen új politikai rendszert. Amennyiben az Európai Unió sikeres – márpedig most, a Lisszaboni Szerződés elfogadását követően minden okunk megvan az „óvatos” optimizmusra – akkor az ázsiai államok, saját akaratukból fogják átvenni, sőt feltehetően alkalmazni az Unió működési tapasztalatainak egy részét. Az Európa és Ázsia közötti szervezetszerű kapcsolatok kialakítása már nem egy szűk körnek az érdeke, hanem mindkét kontinens kötelessége. A két civilizáció harmonikus és rendezett viszonya olyan szükségyszerűség, amely az egész világ biztonságát és prosperitását szolgálja.

4. Főbb hivatkozások

Achariya, Amitav [2009] : *Whose Ideas Matter? Agency and Power in Asian Regionalism* Cornell University Press Ithaca And London ISBN 978-0-8014-4751-8

Acharya, Amitav – Barry Buzan [2009]: *Non-Western International Relations Theory: Perspectives On and Beyond Asia* Routledge Great Britain ISBN 0-203-86143-4

Acharya, Amitav - Johnston, Alaistar Ian [2009]: *Crafting Cooperation: Regional International Institutions in Comparative Perspective* Cambridge University Press ISBN 978-0-521-87603-2

Backman, Michael [2008] : *Asia Future Shock* Palgrave-Macmillan New York Printed in China ISBN 978-0-230-00677-5

Balázs Péter [2002]: *Az Európai Unió Külpolitikája és a Magyar-EU Kapcsolatok Fejlődése* KJK Budapest ISBN 963-224-659-4

Bart Gaens[2008]: *Europe-Asia Interregional Relations. A Decade of ASEM.* Ashgate Ltd, Aldershot, Hampshire, England and Ashgate, Burlington, USA. ISBN 978-0-7546-7142-8

Beeson, Mark [2004]: *Contemporary South East Asia.* Palgrave – Macmillan, London ISBN 1-40393-475-4

Blahó András - Prandler Árpád [2005] : *Nemzetközi Szervezetek és Intézmények 2. kiadás* Aula Budapest BCE ISBN 963-9478-56-4

Coleman, William - Underhill, Geoffrey [2002]: *Regionalism and Global Economic Integration: Europe, Asia and the Americas* Routledge, London ISBN 978-0415162487

Csen Hszinaming [2005]: *As Borders Bend – Transnational spaces on the Pacific Rim* Roman & Littlefeld Publishers USA ISBN 0-7425-0094-2

Deutsch, K. W.: *The Analysis of International Relations*; Harvard University-Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey [1978] ISBN 978-0-1303-3010-9

Dessewffy Tibor – Szajp Szabolcs [2007]: *A kínai kapcsolat – A kínai kihívásra adott intézményi-strukturális válaszok* Demos Kiadó Budapest ISBN 978-963-87057-9-2

East Asia Analytical Unit (Ausztrál Külügyminisztérium)[1994]: *ASEAN Free Trade Area: Trading Block or Building Block?* ISBN 0-644-33325-1 Green Adv. Australia

Fingleton, Eamonn [2008]: *In the Jaws of the Dragon: America's Fate in the Coming Era of Chinese Hegemony* St Martin's Press New York ISBN 978-0-312-36232-4

Francis Fukuyama [2004]: *State-Building: Governance and World Order in the 21st Century* Cornell University Press Ithaca New York ISBN 0-8014-4292-3

Holsti K.J. [1988] : *International Politics – A Framework For Analysis*. Fifth Edition
Prentice-Hall International Inc. British Columbia ISBN 0-13-473356-8 01

Huntington, Samuel P.[1998] : *A civilizációk összecsapása és a világtrend átalakulása*.
Európa kiadó Budapest ISBN 9637-525-48-3

Hirn, Wolfgang: [2006] *Kína a Nagy Falat (Herausforderung China. Wie der chinesische
Aufstieg unser Leben verändert)* HVG Kiadó ISBN 9637-525-48-3

Johnston, Alastair Ian & Ross, Robert S.: *Engaging China* Routledge, London [2004]
ISBN 0-415-20841-86

Jong Deng [2008]: *China's Struggle for Status the Realignment of International Relations*
Cambridge University Press ISBN 978-0-521-71415-0

Jordán Gyula - Tálás Barna [2005]: *Kína a modernizáció útján a XI-XX. században*. Napvilág
kiadó, Budapest ISBN 963 9350 50 8

Kynge, James [2006]: *China Shakes The World* Phoenix, Orion Books, Great Britain ISBN
978 0 7538 2155-8

Kishore Mahbubani [2008]: *The New Asian Hemisphere: The Irresistible Shift of Global
Power to the East*. Singapore University ISBN 978-1-58468-466-8

Kiss J. László [2003]: *Globalizálódás És Külpolitika* Teleki László Alapítvány Budapest
ISBN 963-86291-6-9

Lampton, M. David [2000]: *The Making of Chinese Foreign and Security Policy in the Era of
Reform* Stanford University Press ISBN 0-8047-4056-9

Li Kuan Ju [2000]: *A Harmadik Világból az elsőbe. Szingapúr és Ázsia gazdasági
fellendülése* MTA Világgazdasági Kutatóintézet ISBN 963 301 416 6

Mahathir Mohamad [2004]: *Reflections on ASEAN* Pelanduk Publications Subang Jaya
Malaysia ISBN 967-978-884-9

Mackerras, Colin: *Dictionary of the Politics of the People's Republic of China*.
Routledge, London [2001] ISBN 0-414-15450-2

Martin Holland- Peter Ryan- Alojzy Nowak- Natalia Chaban [2007] : *The EU Through The
Eyes of Asia*. Volume I. Asia Europe Foundation Uniwersytet Warszawski Poland
ISBN 978-83-89069-74-0 Singapore-Warsaw

Mattli, Walter [1999]: *The Logic of Regional Integration: Europe and Beyond* Cambridge
University Press ISBN 978-0-521-63227-7

Mead Walter Russel [2002]: *Special Providence: American Foreign Policy And How It
Changed The World* Routledge New York ISBN 0-415-93536-9

Meindl, Wolf [1997]: *Japan's Asia Policy. Regional Security and Global Interests*
Routledge, London ISBN 0-415-16466-4

Nam-Kook Kim[2009]: *Globalization and Regional Integration in Europe and Asia* Ashgate Publishing Limited Cornwall Great Britain ISBN 978-0-7546-7613-3

Palánkai Tibor – Kengyel Ákos [2004]: *Az Európai integráció gazdaságtana*. Aula, Budapest ISBN 963-9478-90-3

Rada Péter – Horváth Jenő [2007]: *Új Világrend ? Nemzetközi kapcsolatok a hidegháború utáni világban*. Grotius Könyvtár I : kötet. ISBN 978-963-06-2637-8

N. Rózsa Erzsébet [2005]: *Nemzeti identitás és külpolitika a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiában* Teleki László Alapítvány Budapest ISBN 963-7081-04-6

Pempel, T. J. [2005]: *Remapping East Asia: The Construction Of A Region* Cornell University Press New York ISBN 978-0-8018-9196-0

Polonyi Péter [1988]: *Kína története*, Budapest, Kozmosz könyvek, ISBN 963 11 5620 6

Sambaugh David – Yahuda Michael [2008]: *International Relations of Asia - Asia in World Politics* - Rowman & Littlefield Publishers Printed in the USA ISBN 0-7425-5738-3

Severino, Rodolfo C. [2006]: *Southeast Asia in Search of an ASEAN Community*. Institute of Southeast Asian Studies, Singapore ISBN 978-981-230-389-9

Sudo, Suetō [1992]: *The Fukuda Doctrine and ASEAN* Institute of Southeast Asian Studies, Singapore ISBN 981-3016-14-0

Tow, T. William: *Security Politics in the Asia-Pacific*. [2009]: *A Regional Global Nexus?* Cambridge University Press New York ISBN 978-0-521-75882-6

Zakaria Fareed [2008]: *The Post-American World* W. W. Norton & Company New York ISBN 978-0-393-06235-9

Far Eastern Economic Review,

-2006. November, David Shambaugh *Trade Across the Straits* 37old2009 Jan/Feb, John Delury: *China and U.S. Collaborate, Confront* 23-27old

-2009 March, David Green: *Too Little, Too Late In Southeast Asia* 13-16 old.

-2009 April, Hal Hill: *Political Realignment In Southeast Asia* 8-13 old

-2009 July/August: Hugo Restall: *China Enters a Period Of Eruptions* 46-49 old

-2009 September: Ken DeWoskin: *How China's Steel Mess Was Forged* 13-18 oldalak.

Foreign Affairs

-July/August 2002 Issue, Gersman, John: *Southeast Asia the Second Front?* 6. és 60. oldalak.

-January/February 2008: *Changing China Can the west Handle Western Power?*

1-66 oldalak

-July/August 2008: Adam Segal: *China's Olympic Nightmare* 47-56 old.

-September/October 2008: Yoichi Funabashi: *Keeping up with Asia* 110-25 old.

5. A témával kapcsolatos publikációk

Folyóirat cikkek

Európai Tükör XV. Évfolyam 3. szám 2010. március

Az ASEAN és az Európai Unió formálódó kapcsolatrendszere, a fejlődő ASEM kooperáció

Kül-Világ VII. évfolyam 2010/1.szám

Kelet-Ázsia aktuális biztonságpolitikai helyzete

Grotius BCE Nemzetközi Tanulmányok Folyóirat

Kísérlet egy integrációra Délkelet-Ázsiában. Mintaként szolgálhat-e Európa?

Sinológia Szemle 2010/1.szám

Kína és az ASEAN kapcsolata – Új perspektívák

Könyvrészletek:

Tanulmányok az Európai Unió Témaköréből megjelent 2009. október

Az ASEAN+3. Integrációs Kísérlet Délkelet-Ázsiában (10-ik fejezet)
Savaria University Press. ISBN-978-963-9882-40-9

Európa és a világ PhD tanulmánykötet (megjelenés alatt)

Integrációs kísérlet Délkelet Ázsiában: az ASEAN (Mintaként szolgálhat-e Európa. Az ASEM szerepe)

Grotius könyvtár nyomtatott kötet Pannonprint Nyomda (Veszprém)

Nemzetközi és hazai fórumon megtartott előadás:

ELTE Új és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék és Doktori Iskola
valamint a **Béke és Konfliktuskutató Intézet** által szervezett konferencián

„The EU as a Normative Actor” angol nyelvű előadás
2008. május 23.

Egyéb, nem a témához kötődő publikáció

Az Európai Unió elnökségei

A 2005 évi Luxemburgi Elnökség könyvrészlet
Gondolat Kiadó Budapest

